

IJODIY TAFAKKURNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATI

Rahmatova Dinora Jo'raqul qizi*BuxDPI pedagogika nazariyasi va tarixi yo`nalishi**2-kurs magistranti*

Annotatsiya; Mazkur maqolada ijodiy tafakkur tushunchasining mazmun-mohiyati, uning shaxs rivojlanishidagi o'рни va ahamiyati yoritilgan. Ijodiy tafakkur insonning yangicha fikrlash, muammolarga noodatiy yondashish va yangi g'oyalar yaratish qobiliyatini ifodalaydi. Maqolada ijodiy tafakkurning shakllanishiga ta'sir etuvchi psixologik, pedagogik hamda ijtimoiy omillar tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim jarayonida ijodiy tafakkurni rivojlantirish metodlari, muhit va motivatsiyaning ahamiyati haqida fikr yuritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ijodiy tafakkurni shakllantirishda erkin fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy muhit yaratish muhim omil hisoblanadi.

Kalit so'zlar: ijodiy tafakkur, yangicha fikrlash, innovatsion yondashuv, motivatsiya, ta'lim jarayoni.

Аннотация; В данной статье рассматривается сущность понятия «творческое мышление», его роль и значение в развитии личности. Творческое мышление представляет собой способность человека мыслить по-новому, нестандартно подходить к решению задач и генерировать новые идеи. В статье анализируются психологические, педагогические и социальные факторы, влияющие на формирование творческого мышления. Также рассматриваются методы развития творческого мышления в образовательном процессе, значение среды и мотивации. Результаты исследования показывают, что свободное мышление, самостоятельное принятие решений и создание творческой среды являются важными факторами формирования творческого мышления.

Ключевые слова: творческое мышление, новое мышление, инновационный подход, мотивация, образовательный процесс.

Abstract: This article discusses the essence of the concept of creative thinking, its role and significance in personal development. Creative thinking represents a person's ability to think in new ways, approach problems in an unusual way, and create new ideas. The article analyzes psychological, pedagogical, and social factors that influence the formation of creative thinking. It also discusses the methods of developing creative thinking in the educational process, the importance of environment, and motivation. The results of the study show that free thinking, independent decision-making, and the creation of a creative environment are important factors in the formation of creative thinking.

Keywords: *creative thinking, new thinking, innovative approach, motivation, educational process.*

Inson eng avvalo tiriklikning mo`jizasi, boshqa tirik jonzodlardan ajralib turuvchi ijtimoiy mavjudod sifatida, tarixiy qadriyatdir. Shuningdek u tarixiy taraqqiyot jarayonida turli fazilatlar va illatlarga ega bo`lgan, ma`naviy-axloqiy xulq-atvor, madaniyatni o`zida mujassamlashtirgan oliy qadriyatdir. Inson jamiyatsiz yashay olmagani kabi, jamiyat ham insonsiz mavjud bo`la olmaydi. Xar qanday jamiyat unda yashayotgan insonlar ham shu jamiyatda shakllangan qoidalar, urf-odatlar, an`analarga rioya qiladi va bu umumiy holda shaxs va jamiyatning qadriyatlari tizimini tashkil qiladi.

Ilmiy-pedahohik tafakkur dialektika qonunlari asosida ko`rib chiqiladi. Bunga ko`ra o`quvchilar hayotiy faoliyatini tashqi va ichki shart sharoitlari va tasodifiy stimullarini taqozo etuvchi o`z o`zini rivojlantirish, o`z o`zini xarakatga yo`naltirish nazarida pedagogic dalil, hodisa, voqeliklar hisobga olinadi. Bola qanday harakat qilishi, intilishiga qaramasdan, unig xulq-atvori va shaxsini tahlil etishga nafaqat aniq yaxshi yoki yomon xatti-harakatliga oid dalillar, balki uning ichki olami bog`liq motiv va ehtiyojshuningdek, qiziqishlarini ham hisobga olish zarur. Bunda asosiy e`tibor albatta ijodiylik uning his-tuyg`ulari, tafakkur va xotirasi bilan bog`liqligi ko`rib chiqilishi muhimdir. Shu o`rinda aytib o`tish muhimki, inson rivojlanishi, kamol topishi, cho`qqilarga erishishida ijodiy tafakkur muhim hisoblanadi.

Ijodiy tafakkur — bu insonning mavjud bilim va tajribalarini yangicha tarzda qo`llab, original, noodatiy, yangi g`oyalar va yechimlar yaratish qobiliyatidir. Ya`ni, bu tafakkur turi orqali inson yangilik kashf etadi, mavjud narsaga yangi mazmun beradi yoki muammoga noodatiy yechim topadi.

Masalan:

- O`qituvchi darsda yangi metod qo`llaydi,
- San`atkor yangi uslub yaratadi,
- O`quvchi muammoni boshqalardan boshqacha hal qiladi — bularning barchasi ijodiy tafakkurning namunasi.

Ijodiy tafakkur — bu faqatgina yangi narsani o`ylab topish emas, balki insonning borliqni chuqur tahlil qilib, undagi muammolarga yangicha qaray olish qobiliyatidir. Bu jarayon tafakkurning yuqori shakli bo`lib, u quyidagi psixologik omillar bilan bog`liq:

- Tasavvur (imaginatsiya)
- Intuitsiya (ichki sezgi)
- Mantiqiy tahlil
- Hissiy holat
- Motivatsiya (ichki turtki)

Odatda ijodiy fikrlash jarayoni 4 bosqichda kechadi:

1. Tayyorlov bosqichi – muammoni o‘rganish, ma’lumot to‘plash, kuzatish.
2. Inkubatsiya bosqichi – g‘oyani ich-ichda pishib yetilishi, ong ostida izlanish.
3. Ilhom (inspirasya) bosqichi – to‘satdan yangi fikr yoki g‘oya paydo bo‘lishi.
4. Tekshirish bosqichi – g‘oya yoki yechimni amalda sinab ko‘rish va tahlil qilish.

Ijodiy tafakkurning ahamiyati shundan iborat:

-Insonni yangilik yaratishga, mustaqil fikrlashga o‘rgatadi.

-Jamiyat taraqqiyotining asosiy omili hisoblanadi.

-O‘qituvchi, talaba, olim, san’atkor yoki oddiy inson bo‘lishidan qat’i nazar, ijodiy tafakkur ularning kasbiy muvaffaqiyati uchun zarur.

Yoshlar tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan turli xil metod va metodikalar mavjud bo‘lib, bunga misol „O‘quvchilarning ijodini o‘rganish“ metodikasi hisoblanadi. Bu metodika aslida nima haqida? degan savol tug‘uladi. Metodika avvalo yoshlarni aniq bir sohaga qiziqishi, bilim ko‘nikmasi, malakasining bor yoki yo‘qligini aniqlash maqsadida qo‘llaniladi. Uning afzalligi shundaki muayyan bolaga xos individual imkoniyatlarini ko‘ra olish, baho berish va uni rivojlantirishi uchun yordam beradi.

Ijodiy tafakkurning o‘ziga xos xususiyatlari

1. Yangi g‘oya yaratish qobiliyati.

Ijodiy tafakkur inson ongining mavjud bilim va tajribalar asosida mutlaqo yangi g‘oya, yechim yoki mahsulot yaratish imkonini beradi. Oddiy tafakkur mavjud narsani tahlil qilsa, ijodiy tafakkur yangisini yaratuvchidir.

2. Original (o‘ziga xos) fikrlash.

Ijodkor shaxs stereotiplardan chiqib, boshqalar ko‘rmagan yo‘ldan yechim topadi. U bir xil masalaga turli nuqtai nazardan qaray oladi.

3. Moslashuvchanlik (fleksibil fikrlash).

Ijodiy tafakkur doimo sharoitga tez moslasha oladi, yangi holatlarga qarab yo‘nalishni o‘zgartiradi. Masalan, san’atda, ilmda yoki ta’limda bu fazilat juda muhim.

4. Intuitsiya va tasavvurning kuchliligi.

Ijodiy tafakkur egasi tasavvur va ichki sezgi (intuitsiya) orqali ilg‘ab, hali mavjud bo‘lmagan narsani “ko‘ra oladi”. Bu yangilikka olib keladi.

5. Mustaqillik va tanqidiylik.

Ijodiy tafakkur shunchaki g‘oyalar oqimi emas — u mavjud fikrlarni tanqidiy tahlil qilib, o‘z yo‘lini tanlaydi.

Ijodkor odam “nima uchun?” va “agar boshqacha bo‘lsa-chi?” degan savollarni doimo beradi.

6. Motivatsiya va ichki ehtiyoj.

Ijodiy fikrlovchi inson uchun ijod — ichki zarurat. U tashqi mukofot uchun emas, balki “yaratish zavqi” uchun ishlaydi.

7. Divergent fikrlash.

Bu — bir muammoning bitta emas, bir nechta yechimini topish qobiliyati. Ijodiy tafakkur shu xususiyat bilan konvergent (mantiqiy, yagona yoʻnalishdagi) tafakkurdan farq qiladi.

Xulosa:

Ijodiy tafakkur inson ongining eng yuksak koʻrinishlaridan biri boʻlib, u insonning hayotga, borliqqa, muammolarga noodatiy yondashuvi, yangilik yaratish salohiyati va erkin fikrlash qobiliyatini ifodalaydi.

Ijodiy tafakkur orqali inson nafaqat mavjud bilimlarni oʻzlashtiradi, balki ularni yangicha talqin etadi, muammolarga oʻz yoʻlini topadi va jamiyat taraqqiyotiga amaliy hissa qoʻshadi. Bu tafakkur turi insonni mustaqil fikrlashga, shaxsiy yondashuvga, oʻz fikrini himoya qilishga va yangilik yaratishga oʻrgatadi.

Ijodiy fikrlash jarayonida inson ongida tasavvur, intuitsiya, mantiqiy fikrlash, tahlil, sintez va baholash kabi aqliy jarayonlar faol harakatga kiradi. Shu bois ijodiy tafakkur — bu nafaqat estetik yoki badiiy hodisa, balki ilmiy, pedagogik, texnologik va falsafiy faoliyatning ham markaziy elementi hisoblanadi.

Ijodiy tafakkur insonni oddiy ijrochi emas, balki yaratuvchi subʼekt darajasiga koʻtaradi. Bunday shaxs oʻz ishiga befarq qaray olmaydi — u mavjud holatdan qoniqmaydi, har doim yaxshiroq, qulayroq, samaraliroq variantni izlaydi. Shu sababli, ijodiy tafakkur jamiyatning intellektual salohiyatini oshiruvchi eng muhim omildir.

Bugungi globallashuv davrida ijodiy tafakkurga ega shaxslar — innovatsiyalar, yangi texnologiyalar va taʼlim islohotlarining bosh ijodkorlari hisoblanadi. Ular yangilikdan qoʻrqmaydi, balki uni oʻrganadi, oʻzlashtiradi va rivojlantiradi. Ijodiy tafakkur — bu insonning yangilik yaratish, mavjud muammoni noodatiy yoʻl bilan hal qilish va erkin fikrlash qobiliyatidir.

U insonning tafakkur madaniyatini, intellektual salohiyatini va shaxs sifatidagi yuksakligini belgilaydi.

Shunday qilib, ijodiy tafakkur — insonni har tomonlama yetuk, fikr doirasi keng, zamonaviy fikrlovchi va yangilik yaratuvchi shaxsga aylantiruvchi kuchdir. Uni rivojlantirish har bir oʻqituvchi, talaba va yosh avlodning asosiy vazifasiga aylanishi zarur. Chunki faqat ijodiy fikrlaydigan insonlarga kelajakni bunyod etadi. Ijodkorlik rivojlantirish kasbiy savodxonlikni hamda milliy qadriyalarimizga boʻlgan hurmat vositasida yuzaga keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xolbekov R. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018.
2. Yoʻldoshev J.Gʻ., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: 2019.

3. “TAFAKKUR” va “IJODIY TAFAKKUR” tushunchalarining falsafiy, psixologik va pedagogik xususiyatlari (Muallif: Qosimova Manzura Abdullayevna, 2023) — Bolalarning ijodiy tafakkuri hamda tafakkur tushunchalari falsafiy-psixologik-pedagogik jihatdan yoritilgan. [Zenodo](#)
4. “O‘quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishda pedagogik-psixologik metodlarning o‘rni” (2025) — O‘quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish jarayonida pedagogik va psixologik metodlarning o‘rni muhokama qilingan. [InLibrary](#)
5. “O‘quvchilarda ijodiy tafakkurning rivojlanishi” (2024) — O‘quvchilarning o‘quv jarayonidagi qatnashuvi, mustaqilligi va ijodiy tafakkur xususiyatlari tahlil qilingan. [universalpublishings.com](#)
6. “Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda ta’lim muassasalarining o‘rni” (2024) — Ta’lim muassasalarining boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ijodiy faoliyatiga va tafakkuriga ta’siri asosida olib borilgan tadqiqot. [КиберЛенинка](#)